

Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Rys historyczny

Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie – OBWE (Organisation for Security and Cooperation in Europe – OSCE) – następczyni Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), powstałej na forum dialogu politycznego i negocjacji pomiędzy Wschodem i Zachodem w pierwszej połowie lat 70-ych. Zmiana nazwy nastąpiła podczas spotkania „na szczycie” przywódców państw członków KBWE w Budapeszcie, w dniach 5 – 6 grudnia 1994 roku i obowiązuje od 1 stycznia 1995 roku. OBWE uznawana jest za „porozumienie regionalne” w rozumieniu Karty Narodów Zjednoczonych. Organizację tę można określić jako system zorganizowanej współpracy wszystkich państw europejskich, USA i Kanady oraz azjatyckich państw postradzieckich, którego celem jest zapobieganie użycia siły w stosunkach między państwami i podejmowanie działań zmierzających do rozwiązywania konfliktów tak, aby bezpieczeństwo żadnego państwa nie było zagrożone przez inne. Chodzi o wytworzenie wzajemnego zaufania w stosunkach między państwami europejskimi drogą współpracy we wszystkich niemal dziedzinach (głównie w gospodarce i kulturze) oraz podejmowanie działań na rzecz umacniania instytucji demokratycznych i przestrzegania praw człowieka [A. Towpik, Nowy europejski ład wojskowy, Sprawy międzynarodowe, nr 3, 1993, s. 57.].

Idea zwołania KBWE narodziła się w latach 60-ych w związku z koniecznością przewyciężenia i osłabienia rywalizacji polityczno – wojskowej między państwami Układu Warszawskiego i NATO. Politycy ówczesnej doby uświadamiali sobie fakt, że niczym nieograniczona konfrontacja niesie szkody dla obu stron i może grozić wybuchem konfliktu. Wśród inicjatorów spotkania była Polska – na forum Zgromadzenia Ogólnego Narodów

Zjednoczonych 14 grudnia 1964 roku minister spraw zagranicznych Adam Rapacki przedstawił propozycję zwołania konferencji ogólnoeuropejskiej w sprawie bezpieczeństwa i współpracy. W 1972 roku odbyło się pierwsze spotkanie przygotowawcze, a w 1973 roku rozpoczął się właściwy proces w postaci dwu- i wielostronnych konsultacji oraz konferencji międzynarodowych, który doprowadził do podpisania 1 sierpnia 1975 roku przez przywódców 35 państw (wszystkich, oprócz Albanii, państw europejskich oraz USA i Kanady) Aktu Końcowego KBWE. Była to uroczysta deklaracja intencji politycznych, zawierająca m.in. tzw. „dekalog helsiński”, czyli podstawowe zasady postępowania państw wobec siebie oraz w stosunku do własnych obywateli. W dokumencie tym po raz pierwszy wrogie pod względem ideologicznym państwa przyjęły wspólny katalog reguł postępowania względem siebie w celu umocnienia bezpieczeństwa [Ibidem, 58.].

Deklaracja zasad rządzących wzajemnymi stosunkami między państwami uczestniczącymi, zawarta w Akcie Końcowym KBWE, odwoływała się do demokratycznych zasad stosunków międzynarodowych zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych, ale wprowadzała też nowe: nienaruszalność granic, integralność terytorialną państw, poszanowanie praw człowieka i podstawowych wartości, włączając w to wolność myśli, sumienia, religii lub przekonań. Akt Końcowy wymieniał trzy dziedziny współpracy niezbędne dla pokojowego rozwoju stosunków międzynarodowych w Europie: bezpieczeństwo (tzw. pierwszy koszyk), gospodarkę, naukę i technikę oraz ochronę środowiska naturalnego (tzw. drugi koszyk), dziedziny humanitarne, obejmujące kontakty międzyludzkie, przepływ idei i informacji, kulturę i oświatę (tzw. trzeci koszyk).

Proces KBWE/OBWE jest kontynuowany, zgodnie z postanowieniami Aktu Końcowego, w formie spotkań ekspertów z różnych dziedzin, rokowań międzynarodowych oraz konferencji przeglądowych na szczeblu rządowym. Wówczas to państwa uczestniczące w KBWE zawierały porozumienia, podejmując istotne zobowiązania mające

na celu przestrzeganie praw człowieka oraz środków budowy zaufania między państwami np. poprzez wcześniejsze uprzedzanie o działaniach wojskowych oraz wymianę informacji wojskowych. Zorganizowano również wiele spotkań ekspertów oraz kilka rodzajów rokowań międzynarodowych w sprawie militarnych aspektów bezpieczeństwa, praw człowieka, pokojowego rozwiązywania sporów, ochrony środowiska, mediów, nauki, kultury i współpracy gospodarczej. Np. rokowania w Sztokholmie (17 stycznia 1984 r. – 19 września 1986 r.) poświęcone środkom budowy zaufania zakończyły się porozumieniem państw sygnatariuszy co do praktycznego sposobu realizacji takich środków, jak: powiadamianie o manewrach wojskowych, wysyłanie obserwatorów na czas ich trwania, udostępnianie ogólnych danych dotyczących własnych sił zbrojnych [Red. St. Przymies, Europejskie struktury współpracy. Informator, PISM, Warszawa 1995, s. 138-139.].

Karta Paryska Nowej Europy z listopada 1990 roku zapoczątkowała nowy etap w rozwoju procesu OBWE. Karta stała się narzędziem przemiany KBWE z forum negocjacji i dialogu w aktywną strukturę operacyjną. Na pierwszym od czasu Helsinek „szczycie” szefowie państw i rządów przyjęli dokument nadający KBWE nową tożsamość w nowym środowisku międzynarodowym oraz wykorzystujący bezprecedensowe możliwości współpracy wynikłe z załamania się porządku jałtańskiego. Wytycznym współpracy w „nowej Europie” towarzyszyło utworzenie instytucji KBWE, tj. Centrum Zapobiegania Kryzysom w Wiedniu, Biuro Wolnych Wyborów w Warszawie, Sekretariat w Pradze. Karta Paryska ustanowiła też trzy fora wielostronnych konsultacji: Radę złożoną z ministrów spraw zagranicznych państw KBWE, wspomagający ją Komitet Wysokich Przedstawicieli oraz regularne spotkania na szczycie szefów państw i rządów. W ciągu kilkunastu miesięcy powstała w Wiedniu tzw. „Grupa Wiedeńska” stałych przedstawicieli państw uczestniczących. Po przyjęciu państw powstałych w wyniku rozpadu byłego ZSRR i SFRJ, liczba członków KBWE wzrosła do 55.

W ramach procesu KBWE wynegocjowano Traktat o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie (CFE), który został podpisany w listopadzie 1990 roku przez 30 państw. Traktat ten ogranicza konwencjonalne siły lądowe i powietrzne na obszarze od Atlantyku po Ural. Uzupełniająca CFE umowa (tzw. CFE 1A) ogranicza stan osobowy armii w tym samym regionie. Pod auspicjami KBWE wynegocjowany został również Traktat o otwartych przestrzeniach („Open Skies Treaty”). W 1992 roku KBWE przyjęła obszerny dokument dotyczący środków budowy zaufania i bezpieczeństwa (CSBM). We wrześniu 1992 roku powołany został nowy organ negocjacyjny i konsultacyjny: Forum Współpracy w dziedzinie Bezpieczeństwa z siedzibą w Wiedniu [Ibidem, s. 140.].

Współpracę w ramach KBWE umocnił nowy Dokument Helsiński, przyjęty przez szefów państw i rządów w lipcu 1992 roku. Ustanowił on praktyczne narzędzia, służące wzmocnieniu wkładu KBWE w ochronę praw człowieka i przeciwdziałanie kryzysom na obszarze jej działania. W szczególności wzywał do wzmocnienia roli KBWE w zakresie wczesnego ostrzegania, zapobiegania i rozwiązywania konfliktów. Powołano instytucję Wysokiego Komisarza ds. Mniejszości Narodowych. W grudniu 1992 roku Rada Ministerialna utworzyła urząd Sekretarza Generalnego, zaś rok później – Sekretariat z siedzibą w Wiedniu. W grudniu 1993 roku powstał w Wiedniu nowy organ konsultacji wielostronnych – Stały Komitet (przekształcony później w Stałą Radę), umacniający proces współpracy i wypracowania decyzji dzięki cotygodniowemu trybowi spotkań. Nowy, operacyjny wymiar KBWE rozwinął się wraz z wysyłaniem najpierw jednorazowych, a następnie długotrwałych misji dyplomatycznych w rejony potencjalnych lub istniejących konfliktów.

Na spotkaniu w Budapeszcie, w 1994 roku, szefowie państw i rządów podjęli wreszcie decyzję o utworzeniu OBWE.

Współpraca w ramach OBWE wspiera się na dwóch kluczowych przesłankach:

- koncepcji niepodzielnego i wszechstronnego bezpieczeństwa (indivisible and comprehensive security), obejmującego aspekty polityczno – wojskowe, gospodarcze i prawa człowieka;
- koncepcji kooperatywnego bezpieczeństwa (co-operative security), stawiającego sobie za cel współpracę wzajemnie wspierających się struktur bezpieczeństwa [Ibidem, s. 141-142.].

Pomimo wysiłków podejmowanych od czasów spotkania w Paryżu OBWE nie stwarza pełnych gwarancji bezpieczeństwa dla wszystkich jej członków. Konflikty m.in. w regionie kaukaskim lub na Bałkanach dowodzą, że OBWE nie jest w stanie sama ich rozwiązać i musi współpracować z innymi organizacjami regionalnymi. Mała skuteczność OBWE wynika m.in. stąd, że państwa mają różne koncepcje bezpieczeństwa europejskiego. Zbyt duża liczba państw uczestniczących w niej sprawia, że proces podejmowania decyzji jest rozciągnięty w czasie i bardzo trudno jest osiągnąć consensus. Najważniejsze jest jednak to, że OBWE nie dysponuje środkami przymusu w postaci sankcji ekonomicznych ani własnymi siłami zbrojnymi.

Jeśli szukają Państwo pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebują Państwo fachowych konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - profesjonalna pomoc w pisaniu prac w granicach prawa.